

IV.- Gaitasun estrategikoaren garapena

Estrategiak

Gaitasun estrategikoa

Ikaslearen gaitasun estrategikoaren garapena, autonomia areagotzeko bitartekotzat hartuta, erronka bilakatu da irakaslearen egunerokoan. Izan ere, etenik gabeko ikaskuntzan (*lifelong learning*), ikasestrategien eta komunikazio-estrategien garapena, bere horretan helburu ez bada ere, lagungarri da ikaslearen gainerako gaitasunak indartzeko, hobetzeko eta areagotzeko.

Hiru dimentsiotatik azter daiteke estrategia ikasgelako jardunean: psikologikotik, eragiketa konplexuak burutzeko aurreikuspenak edo planak dira estrategiak; dimentsio didaktikotik, ikasleak modu kontzientean edo ez horren kontzientean aurreikusitako jarduera-modu gisa kontsideratzen dira estrategiak, jarretan positiboki eragiten dutenak; eta dimentsio tekniko-kulturaletik, informazioa kudeatzeko teknikak dira estrategiak, ikasleak gizarteratze-prozesuan lortu eta garatuak.

Horrela, helburu jakin bat lortzearen, bat egiten duten ekintza zehatzak dira estrategiak, berariazkoak, komunikazioa hobetzeko eta emaitza optimoa lortzeko, subjektuaren hausnarketa abiaburu hartuz indarrean jartzea eskatzen dutenak. Estrategia erabiltzeko asmoa da, hain zuzen, ezaugarriak aipagarriena: ikasi nahia, beharra sumatzea eta aurrera egiteko erabakia hartzea.

Psikologia kognitiboak ikasleak ikasprozesuan duen rola azpimarratzen du, baita ikasleak ikasprozesuan duen inplikazioa ere. Horretarako, oso garrantzitsua da ikasleak baliabide guztiak ahalik eta eraginkorren erabiltzeko trebezia izatea.

Argi geratzen da, beraz, harreman estuan daudela, batetik, estrategiak eta horien erabilera, eta, bestetik, ikasleen arteko ezberdintasunak (hizkuntzak ikasteko gaitasuna, motibazioa, aldagai kognitiboak eta afektiboak, adina, ikas-estiloa, eta norberaren eta ikasten ari denari buruzko irudikapenak). Ondorioz, sustatu/erabili beharreko ikasestrategiak ez dira, beren horretan, egokiak edota ez-egokiak, izan edo bidera lezaketen eraginkortasun mailaren arabera baizik, ikas-estiloak eta burutu beharreko atazen ezaugarri zehatzak kontuan hartuz.

Hein berean, ohartu behar da ikasgelan eta ikasgelatik kanpo erabiltzen diren estrategiak ez direla berberak, besteak beste, lehenengo kasuan badirelako kontuan hartzen diren zenbait aldagai bizitza errealean aurreikuspen didaktiko hori ez dutenak; hala nola ikasegoera, gaia, ikasleen ezaugarriak, ikasle bakoitzaren beharrak eta aurrezagutzak, burutu beharreko ataza, baliabideak eta irakasleak aurreikusitako hizkuntza-ekoizpena. Beraz, galdera da nola egokitu ikasgelako jarduna estrategia eraldagarriak sustatu eta lantzeko, gerora, ikasgelaz kanpoko egoera komunikatiboetara era egokian transferigarriak izan daitezen.

Ikaslearen estrategiak, horrenbestez, ikasprozesuen eta komunikazio-prozesuen emaitzak hobetzeko ekintza-planak dira, norberak indarrean jarritik, jarduerak egokitzea, kontrolatzea eta ebaluatzea deituak, eta garapen pertsonala areagotzea bideratuak, ikasle zein hizkuntza-erabiltzaileen mailan.

Estrategiak

Curriculum honek komunikazio-estrategiak eta ikasestrategiak bereizten ditu, ikasleak indarrean jar ditzakeenak bere baitan hartuz. Lehen multzoan zerrendatzen dira ahozkoaren eta idatziaren ulermenerako estrategiak, ahozkoaren eta idatziaren adierazpenerako estrategiak, eta fonema eta zeinuak ezagutu eta horiek ekoiztekoak. Bigarren multzoan, berriz, ikasprozesuan ikasleak baliatuko dituen ikasestrategiak; hala nola hizkuntzaren ikasprozesuaz kontzientziaztea, motibazioa eta elementu afektiboen kontrola, zereginen plangintza, hipotesiak egitea eta abar.

1. Komunikazio-estrategiak

1.1. Ahozkoaren eta idatziaren ulermenerako estrategiak

Plangintza

- Komunikazio-testuingurua kokatzea (testuingurua, solaskideak...)
- Norberaren ezagutzak eta esperientziak abian jartzea, zer irakurri edo entzun behar den aurreikusteko.
- Edukiaren inguruan hipotesiak egitea, egoeratik, gaitik edo testuingurutik abiatuta.
- Arrakastarako prestutasuna izatea, mezuak ulertzeko garaian.

Gauzatzea

- Lehenik eta behin, komunikazio-asmoa atzematen ahalegintzea, eta, ondoren, alderdi konkretu garrantzitsuagoei erreparatzea.
- Hitz bakoitzean geratu beharrean, enuntziatu osoak atzematen ahalegintzea.
- Testua aztertu eta datu konkretuak soilik aztertzea, helburua hori bada.
- Bilatzen den informazioan giltzarri diren hitzak atzemateko arreta jartzea.
- Testuko ideiak progresiboki aurkitzea, ondoren alderatuko diren hipotesiak eginez.
- Testua berriro irakurri edo entzutea, ulermenean gerta daitezkeen hutsune konkretuak betetze aldera.
- Elementu linguistiko eta ez-linguistikotan (irudiak, egoera, intonazioa, keinuak, tonua eta abar) arreta jartzea, ulermena bizkortzeko.
- Lexikoa:
 - Hitz ezezagunen esanahia asmatzen ahalegintzea, gaitik, egoeratik edo beste hizkuntzen ezagutzatik abiatuta.
 - Norberaren estrategiak baliatzea: ezagutzen ez dituen hitz giltzarriak azpimarratzea, ondoren haietara bueltatzeko; hitz giltzarrien zerrendak osatzea...
 - Hiztegia erabiltzea, hitz ezezagunen esanahiaren inguruan hipotesiak egin eta gero.

Ebaluatzea

- Ongi ulertu den alderatzea eta egiaztatzea.
- Ulertzen ez duena azaltzea.
- Mezua argitzen ahalegintzea, hainbat erataria.
- Hitz eta esamolde berriak atxikitzea eta, horien erabilera egiaztatze aldera, erabiltzea.
- Ulertu ez den zerbait atxikitzea, ondoren argitzeko.
- Irakurritako edo entzundako testuak premiak zenbateraino asetzen dituen baliostea.
- Norberaren aurrerapena baliostea, ahozkoaren eta idatziaren ulermenean.

Estrategiak

1.2. Ahozkoaren eta idatziazen adierazpenerako estrategiak

Plangintza

- Beste hizkuntza batean espresatzen hastearen garrantziaz jabetzea, komunikazio-beharrak asetze aldera eta hizkuntzarekin entseatze aldera.
- Ikaskideekin eta euskal hitzuneekin ahoz eta idatziz komunikatzeko interesa agertzea.
- Behar dena aurreikustea, mezua arrakastaz emateko.
- Ereduak bilatzea.
- Elkartrukeak prestatzea.
- Ohiko esaldiak oroimenean iltzatzea.
- Alderdi garrantzitsuak komunikatzeko modua entseatzea.

Gauzatzea

- Aurretiko ezagutza guztiak baliatzea (orokorrak, beste hizkuntza batzuen gainekoak edota euskararen gainekoak).
- Eredui erreparatu eta jarraitzea.
- Oroimenean iltzatutako esaldiak baliatzea.
- Zailtasunak estrategia sozialak baliatuz saihestea: solaskideari laguntza eta kooperazioa eskatzea, hobeto ez hitz egin edo idaztegatik barkamena eskatzea, keinu edo galdera-ikurrak baliatzea, imintzio edo marrazkien bidez seinالاتu edo adieraztea.
- Hizkuntzan trebatuz, arriskuak hartzea: errutinak baliatzea, hitzak egokitzea, hizkuntzaz aldatzea berau nabarmenaraziz.
- Beharrezko diren hizkuntza-baliabideei erreparatu eta horiek praktikan jartzea.

Ebaluatzea eta zuzentzea

- Elkarerraginean, ulertua izan den kontrolatzea (keinua, erreakzio edo erantzunen arabera).
- gaiezki-ulertuak zuzentzeko laguntza eskatzea.
- ahozkoaren adierazpidean mezu laburrak grabatzea, ondoren, kanpokoan laguntzaz, mezuaren transmisioa egiaztatzeko eta zailtasunen jakitun izateko.
- Adierazpen idatzian mezuak berrirakurtzea, ondoren, kanpokoan laguntzaz, idatzitakoaren egokitasuna eta egindako hutsegiteak balioesteko.
- Testua zuzendu, berridatzi edo birgrabatzea, begiz jotako zailtasunak gainditzeko ahaleginean.

1.3. Fonema eta zeinuak ezagutu eta horiek ekoizteko estrategiak

Estrategien atal hau ahozko edo idatzizko ikuspegi ekoizleari zein hartzaileari dagokie.

Ahoskera

- Euskararekin hartu-eman ahalik eta handiena izatea, izan jakinaren gainean, izan oharkabean.
- Soinuak eta hitzak askotan entzutea.
- Soinu berriak atzematen trebatzea, bitarteko ezberdinak baliatuz.
- Soinu horiek non eta nola ahoskatzen diren ulertzea.
- Errepikatu, grabatu eta ahoskera alderatzea.
- Abesti, jolas, grabazio eta aho-korapiloekin praktikatzeko.
- Soinuen eta talde fonikoen konbinazioak ulertu eta praktikan jartzea.
- Ahoskera gogorarazten lagunduko duten erlazioak asmatzea.
- Hitz eta esaldi ohiko eta baliagarriekin praktikatzeko.

Estrategiak

- Lehenik eta behin, komunikazioa eragozten duten distortsioak zuzentzea; maiz erabiltzen diren hitzetan, bereziki.

Intonazioa

- Arretaz entzutea, tonu eta intonazio ezberdinak bereizteko.
- Ohiko esamoldeetan trebatzea; baita ludikoki ere.
- Aldaera horiek gehien lagundu dezaketen eran irudikatzea.
- Zentzumen guztiak abian jartzea, ikaskuntza hobetze aldera.
- Norberaren hizkuntza-moduekin edota ezagun dituen beste batzuekin alderatzea.

Ezagutzaren mekanika eta zeinu ezberdinen transkripzio grafikoa

- Kode idatziaren oinarritzko trazuak bereiztea.
- Zeinuen oinarritzko trazuetan trebatzea.
- Zeinuekin jokatzeko barneratu ahal izateko (marrazkiak, bingoak, lehiaketak eta abar).
- Hitz adierazgarriak transkribatzea, eta kaligrafia garbiz egiten ahalegintzea.

2. Ikasprozesuaren estrategiak

Hizkuntzaren ikasprozesua errazteko, eduki estrategiko hauek prozesu honen urratsei jarraiki antolatzen dira, horietako bakoitzean *estrategia kognitibo*, *metakognitibo*, *sozial eta afektibo* proposak txertatuz. Estrategia horietako asko ikasleak hizkuntza kontzienteki edo inkontzienteki ikasteko duen moduaren parte izan daitezke; nolana ere, komeni da praktikan jartzea, beroriez jabetzea eta nahita erabiltzea, ikaskuntza bizkortze aldera.

2.1. Hizkuntzaren ikasprozesuaz jabetzea

Urrats hau prestaketa bat da ikaskuntza aktibo eta arduratsu baterako, eta estrategia horiek abian jartzea beti da errentagarri; hala ere, premiazkoagoa izan ohi da autonomiaren bidean, oraindik, mendeko diren ikasleen kasuan:

- Hizkuntzaren ikaskuntzan, oro har, eta, baita beste hizkuntza batzuetakoan ere, esperientzia positiboak eta negatiboak aztertu eta alderatzea.
- Aurrera egiten duten ikasleek nola ikasten duten jakiteko interesa agertzea.
- Norberak hizkuntza ikasteko moduez “uste” duena gainerakoekin alderatzea; baita ikaslearen eta irakaslearen rolaz eta hutsegiteen ondorioez ere.
- Euskara ikastea, norberaren behar eta interesak finkatzea.
- Beste hizkuntza-ikasle batzuekin alderatzea norberaren interesak.
- Jardueretako bakoitzak zertarako balio duen baloratzea, bai hasieran, bai ondoren ere, progresiboki.
- Ikasliburu eta material didaktikoen egiturari erreparatzea.
- Norberaren ikaskeraz ohartzen hastea, galdeketa laguntzaz.
- Euskara ikastea motibazioak duen garrantziaz hausnartzea.

Estrategiak

Jarduteko modu hau barneratu eta abian jartzeko, komeni da ikastaro-hasieran bere tarte eskaintzea. Ondoren, gauza bera egin daiteke unitate didaktiko bakoitzean edo premia dagoenean.

2.2. Motibazioa. Elementu afektiboen kontrola

- Norberaren konfiantza akuilatzea, euskara ikasteko gaitasunari begira.
- Kulturen arteko ezberdintasunez ohartzea.
- Euskara ikasteko motibazioa adieraztea.
- Bideak bilatzea, hasiberria izanik ere, euskaraz benetan komunikatzeko.
- Euskara, gelan, komunikazio-tresnatzat hartzea eta, beraz, sustatzea.
- Komunikazioan arriskuak hartzea, norberak dituen baliabide guztiak abian jartzeko.
- Akatsak egiteko lotsa galtzea, ikasteko bidean beharrezko direla konturatuz.
- Hobetu nahia izatea, horretarako bitartekoak jarritz.
- Hizkuntza berri bat ikasteak bere dituen antsietatea eta frustrazio-sentsazioa kontrolatzea.
- Ondo egindako lanak ematen duen pozaz jabetzea.
- Hizkuntza-baliabide urriak izateak eragindako zailtasuna gainditzeko interesa agertzea, eskura dauden ezagutza eta estrategia komunikatiboak ahalik eta gehien baliatuz.
- Ikaskideen izaera ezberdinak errespetatu eta baloratzea, eta giro ona sortzea lankidetzara eta talde-lana errazteko.
- Ikaskideekin euskaraz gertatzen den elkarreragina baloratzea, eragingarria baita hizkuntza erabiltzeko, trebatzeko eta ikaskuntzari begira, talde gisa, erantzunak aurkitzeko.

Komeni da ikasleek zerrenda hori eskura izatea, une bakoitzean egokiena aukeratzeko.

2.3. Zereginen plangintza. Helburuak lortze aldera teknika eta prozedura eragingarrienak atzematea

Ikastaroaren plangintza egitean, baita aldien edo unitateena ere, kontuan izatekoak:

- Norberaren ikaskuntza-premia eta interesak adieraztea.
- Euskara ikasiz gauzatu daitezkeen "ekintza" interesgarriak proposatzea.
- Jarduera ezberdinen helburuez jabetzea.
- Denbora kudeatzea ikaskuntza-premien gorabeheran.
- Euskara erabiltzeko abaguneak bilatu eta planifikatzea.
- Baliabideak aurkitzeko informazioa eskatzea: komikiak, telebista-programak, komunikabideak, teknologia berriak, Internet, hartu-emanak, irakurgai errazak, testu-liburuak, gramatikak eta abar.

Estrategiak

2.4. Berria atzemanaz: hipotesiak formulatzeko prozesua

Ikaskuntza-egoera berri bakoitzerako:

- Aldez aurreko ezagutza eta esperientziak (orokorrak, beste hizkuntza batzuetakoak eta xede-hizkuntzakoak) abian jartzea, haien gainean eraiki ahal izateko.
- Gogoeta egitea eta testuinguratzen ahalegintzea, mezuen esanahiaren inguruan, solaskide jakin baten hizkuntza-erreakzio posibleen inguruan eta zerbait transmititzeko moduaren inguruan.
- Hipotesiak egitea, beharko diren edo ikasiko diren baliabideen inguruan.
- Baliabide posibleak erlazionatu, alderatu, asmatu eta deduzitzea; betiere, norberaren ezagutza abiaburu.

2.5. Bilaketa eta arreta selektiboa, aurkikuntza eta hipotesi-alderaketa

- Ikasi beharrekoarekin zerikusia duten ahozko eta idatzizko ereduak erreparatzea.
- Eredu horietan erreparatzea, era berean, behar diren datuei.
- Hizkuntzaren funtzionamendua deskubritzea, progresiboki, puntu jakin bakoitzean.
- Aurrez planteaturiko hipotesiak alderatu, zuzendu edo egiaztatzea.
- Kontsulta-materialak erabiltzea.
- Jatorrizko hizkuntzarekin eta ezagutzen diren beste hizkuntza batzuekin alderatzea.
- Elementu berriak atzemateko norberaren ahalegina kontrolatzea.
- Azalpen edo argibideak eskatzea.

2.6. Jardun funtzionala eta formala. Asimilatzea, atxikitzea eta berreskuratzea

Bai jardun funtzionaleko, bai formaleko estrategiak aurkezten dira hemen, eta irekita uzten da zerrenda beste hauetarako: ikasleen, egoeren eta ekintzen aniztasuna. Komunikazioan bertan aktibatzen diren estrategiek ere erraztu egiten dute komunikazioa.

- Jarduera, teknika eta prozedura eragingarriak probatu eta aukeratzea, euskara erabiltzeari eta barneratzeari begira:
 - Ikaskideekin edo bakarka praktikatzea.
 - Trebetasunetako bakoitza praktikatzea.
 - Komunikazio-entseguak egitea.
 - Ikasitakoa maiz erabiltzeko, egoerak sortzea.
 - Praktikatzeko abaguneak sortu eta baliatzea.
 - Koaderno pertsonal bat edukitzea oharretarako.
 - Eskema, zerrenda edo laburpenak egitea.
 - Kopiatzea, errepikatzea, memorizatzea, marrazkiak egitea, jolasak asmatzea, azpimarratzea, koloreztatzea.

Estrategiak

- Lotura soinuak, bisualak, kinetikoak, testualak, formalak, semantikoak sortzea.
- Abesti, testu, poema edo esaldiak oroimenean iltzatzea.
- Autokontrol-jarduerak gauzatzea.
- Norberaren hutsegiteak kontrolatzea: "hutsegiteak zuzentzeko koadernoak" osatzea, gainditzearen zergatia eta modua bertan jasoz.
- Sistematikoki gainbegiratzea.

2.7. Kontzeptualizazioa

Deskubriturikoa definitu edo horretaz kontzientziatzeko garaia da, aurretiko eskemak berregituratzeko; era horretan, horien asimilazioa eta osteko berreskurapena erraztuz.

- Sintesi, arau, abisu, ohar eta abarren bidez, ezagutza edo lorpen berrien jakitun izatea.
- Ikasitakoa beste kasu batzuetara orokortzeko aukera baloratzea.
- Xede-hizkuntzaren beste ezagutza batzuekin alderatzea, baita jatorrizko hizkuntzakoekin eta beste hizkuntza batzuetakoekin ere.

2.8. Ebaluazioa, autoebaluazioa eta gainditzea

- Autoebaluazio-taulak aplikatzea, helburuen lorpen maila, ikaskuntza-interesa, talde-laneko parte-hartzea eta norberaren interesetik gogobetetasuna adieraziz.
- Arrakastak baliostea, baita arrakasta lortzeko lagungarri izan diren bitartekoak ere.
- Zailtasunak izendatzea, baita beroriek gainditzeko moduak ere.
- Norberaren hutsegiteak kontrolatu eta gainditzeko prozedurak finkatzea.
- Komunikazioan egindako aurrerapenak egiaztatzea.
- Norberari zein ikaskideei aplikatzeko ebaluazio-probak prestatzea.
- Gelan, irakasle eta ikaskideekin, jardura edo ekintza bakoitzerako ebaluazio-irizpideak erabakitzea.
- Aipatutako irizpideak abiaburu, norberaren eta ikaskideen ekoizpenak ebaluatzea.
- Autozuzenketa (irakaslearen laguntzaz, ikaskideenaz edota material didaktikoa erabilita).
- Azterketa-formatuetara ohitzea eta hainbat jardura mota gauzatzen trebatzea.

Gaitasun estrategikoaren garapen maila

Estrategietan trebatzeak xede du ekintza komunikatiboak gauzatzeko autonomia areagotzea, honako helburuok bere baitan hartuz:

- Ikasleen interesa suspertzea, euren ikasprozesuei buruzko ezagutza izan dezaten.

Estrategiak

- Estrategien bidez ikasprozesuen garapenean parte hartzera motibatzea; prozesuaren ardura euren gain hartzera bultzatzea.
- Jada erabiltzen dituzten estrategiak azaleratzea, dituzten baliabideei buruzko hausnarketa bideratzeko eta modu eraginkorrean indarrean jartzeko.
- Estrategia-taxonomia zabala eskaintzea, ikasleen beharretara egokituia.
- Hautatutako estrategiak praktika gidatuaren bidez balioesteko aukerak ematea.
- Ikasgelatik kanpoko komunikazio-egoeretan balia daitezkeen estrategien praktika erraztea eta suspertzea.

Baina gaitasun estrategikoak alderdi kognitiboa (ezagutzari dagokiona), metakognitiboa (ikasleak duen gaitasuna ikasprozesua modu kontzientean bideratzeko eta zuzentzeko) eta sozio-afektiboa (motibazioa eta norberari, xede-hizkuntzari eta atazari buruzko usteak) biltzen dituenez, badira, estrategien eremua garatzeko lan-metodologia ezartzeko garaian, kontuan izateko moduko aldagaiak:

- Ikasleen arteko ezberdintasunak.
- Ama-hizkuntzatik egin dezaketen gaitasun estrategikoaren transferentzia.
- Hizkuntza-inputaren egituraketa didaktikoa.
- Estrategien ezagutza eta prozedurak uztartzea; erabilgarritasuna bermatzea.
- Alderdi metakognitiboa garatzen doan heinean, zenbait ikasle prest egon ez arren, prozesuaren ardura pixkanaka-pixkanaka beren gain hartzea.

Horrela, gaitasun estrategikoaren garapena areagotzeak errealitate ezberdinetara egokitzea eskatuko du, ikasle eta gaitasun jakinak kontuan izatea eta azaleratzen diren beharren arabera jokatzeko.

Gaitasun estrategikoaren ebaluazioa

Gaitasun estrategikoaren garapenak prozedurei buruzko ezagutzaren lanketa du oinarri (kognitiboak, metakognitiboak eta sozio-afektiboak) ikaslearen jardunean eragiteko: prozedurak hizkuntzaren erabileraren zerbitzura.

Egun, eta modu zabalean onartua da, onuragarria da estrategien transmisioa ikaslearentzat, eta horrexegatik txertatzen da osagai estrategikoa hizkuntzen ikaste- eta irakaste-prozesuaren curriculumetan. Galdera da nola ebaluatu beharko litzatekeen gaitasun komunikatiboaren osagai hori, betiere kontuan izanik estrategien erabilera ez dela beti begi-bistakoa eta ez direla maila berean erabilgarri estrategia guztiak ikasle ororentzat. Horrek eskatzen du, batetik, ikaslea bere ebaluatzaile bilakatzea (autoebaluazioa) eta ebaluazioa pertsonalizatua izatea.

Gaitasun estrategikoaren ebaluazioa burutzeko ez da proposatzen jarduera berezirik egitea, osagai hori bereziki neurtzera zuzenduak, hain zuzen. Izan ere, ikasleari proposatutako atazek eskatu beharko diote estrategiak indarrean jartzea, burutu beharreko ekintza komunikatiboaren baitan. Hasieran, ataza zehatzetatik abiatuz izango da; ondoren, trebetasunetara nola transferitzen den behatuz; eta, azkenik, maila metakognitiboan eta sozio-afektiboan zer eragin izan duten balioetsiz.

Estrategiak

Horrela, gaitasun estrategikoaren ebaluazioa deskribatzaile hauetan oinarrituz bideratuko da:

- **Ikaslearen estrategia-errepertorioaren zabalera maila.**
- **Burutu beharreko ekintzarekiko erabilitako estrategien egokiera maila.**
- **Eraginkortasun maila estrategien erabileran.**
- **Ikaslearen kontzientziazio maila estrategien erabileran.**

Ondoren, estrategien automatizazioa lortu ahalean, letorke aztertzea ikasgela barruko ekintzetatik ikasgelaz kanpoko ekintzetara horien erabilera zer mailatan lortzen den transferitzea; gaitasun estrategikoaren lanketaren helburuetako bat ikaslearen autonomia sustatzea baita.